

В. Валатка\*

*Вильнюс Гедиминас атындағы Техникалық университеті, Вильнюс, Литва*

*E-mail: [vytis.valatka@gmail.com](mailto:vytis.valatka@gmail.com)*

## **Ежелгі грек киниктерінің жаһандық қоғамға ұсынған идеясы: ұстамдылықтың әмбебап ізгілігі**

Мақалада ежелгі грек киниктері (*κυνικοί*) жариялап, өздерінің күнделікті өмір тәжірибесінде жүзеге асырған ұстамдылықтың әмбебап әрі радикалды ізгілігінің қазіргі жаһандық тұтынушылық өркениет пен қоғам үшін өзектілігі талданды. Автор ұстамдылық ұғымының негізгі философиялық және этикалық сипаттарына назар аудара отырып, оның ләззатқа шектен тыс ұмтылу, материалдық игіліктерді шамадан тыс тұтыну және жасанды қажеттіліктердің көбеюі үстемдік еткен қазіргі жаһандық әлем жағдайымен қаншалықты үйлесетінін қарастырады. Сонымен қатар киниктердің қарапайым өмір сүру, материалдық тәуелділіктен арылу, өзін-өзі шектеу және табиғи қажеттіліктермен қанағаттану қағидаларының қазіргі адам болмысы үшін маңызы сараланады. Зерттеу нәтижесінде ежелгі дәуірге тән радикалды аскетикалық шешімдерді бүгінгі қоғамда толық көлемде қолдану мүмкін емес деген қорытынды жасалады. Дегенмен ұстамдылықтың неғұрлым икемді түрі қазіргі жаһандық өркениеттің экологиялық, әлеуметтік және моральдық мәселелерін жеңілдетуге ықпал етуі мүмкін. Бұл — барлық нәрседе өлшем мен тепе-теңдікті сақтауға негізделген жұмсақ ұстамдылық. Ол адамның негізгі қажеттіліктерін түбегейлі шектеуді емес, артық тұтынуды азайтуды, саналы таңдау жасауды және ресурстарға жауапкершілікпен қарауды көздейді. Осы тұрғыдан алғанда, радикализмнен арылған киникалық аскетизм жұмсақ ұстамдылыққа жетудің ықтимал жолдарының бірі ретінде бағаланады.

**Кілт сөздер:** ежелгі грек кинизмі, киник философиясы, радикалды ұстамдылық, жұмсақ ұстамдылық, аскеза, тұтынушылық өркениет, ләззат культі, тұтынуды қысқарту, философиялық этика, жаһандық қоғам.

### *Kipicne*

Б.з.д. IV ғасырда қалыптасқан кинизм философиялық бағытының ерте дамуы дәстүрлі түрде Антисфен мен Синоптық Диогеннің есімдерімен байланыстырылады [1]. Кинизм ежелгі грек философиясындағы ең бірегей әрі қызықты құбылыстардың бірі. Бұл мектеп, ең алдымен, бүкіл антикалық өркениетке қарсы шыққан қозғалыс ретінде танымал болды. Ол Батыс философиясы тарихындағы өркениетке қарсы бағытталған алғашқы тұтас қарсылық ретінде бағаланады. Киниктердің пікірінше, өркениет адам табиғатының маңызды қасиеті әрі әмбебап ізгілігі болып саналатын радикалды ұстамдылықты жояды. Дәл осы ұстамдылық адамды дені сау, тыныш әрі бақытты өмірге, қазіргі тілмен айтқанда, жоғары өмір сапасына жеткізеді. Сонымен қатар өркениет табиғи ұстамдылықтың орнына адам табиғатына ерекше зиян келтіретін ләззаттың шектен тыс артықтығын ұсынады. Ләззатқа табыну және оған жету құралдарын үздіксіз іздеу тұтынушылыққа негізделген қазіргі өркениеттің де айқын кемшілігі әрі дерті. Екклесиаст айтқандай: «Күн астында жаңа ештеңе жоқ; ешкім: «Міне, бұл жаңа нәрсе», – деп айта алмайды, өйткені ол бізден бұрынғы замандарда да болған» [2]. Сондықтан өркениеттің осы мәңгілік дертіне қатысты антикалық дәуірде қойылған диагноз бен ұсынылған ем қазіргі жаһандық қоғам үшін де пайдалы болуы әбден мүмкін. Осы мақалада аталған пайданың қазіргі жаһандық қоғам үшін маңыздылығы қарастырылады.

### *Материалдар және әдістер*

Зерттеудің мақсаты — ежелгі грек киниктері ұсынған ұстамдылық қағидасының қазіргі жаһандық тұтынушылық қоғам жағдайындағы философиялық өзектілігін айқындау. Зерттеу барысында кинизм философиясына, антикалық этикаға және қазіргі тұтынушылық қоғам мәселелеріне арналған ғылыми еңбектерге салыстырмалы-талдамалық шолу жүргізілді. Ежелгі киниктердің радикалды ұстамдылық тұжырымдамасы қазіргі өркениет жағдайындағы тұтыну мәдениетімен салыстырыла отырып қарастырылды.

\* Хат-хабарға арналған автор. E-mail: [vytis.valatka@gmail.com](mailto:vytis.valatka@gmail.com)

Зерттеу мәдени-тарихи тәсілге, логикалық және тарихи талдаудың бірлігі қағидасына негізделеді. Киниктердің философиялық идеяларын қазіргі жаһандық қоғам жағдайында түсіндіру үшін герменевтикалық және салыстырмалы философиялық талдау әдістері қолданылды. Сонымен қатар антикалық философияның бастапқы дереккөздері мен қазіргі өркениет, тұтынушылық мәдениет, этика және адам болмысы мәселелеріне арналған заманауи философиялық зерттеулер теориялық негіз ретінде пайдаланылды.

### *Нәтижелері*

Зерттеу барысында ежелгі грек киниктері ұсынған радикалды ұстамдылықтың қазіргі жаһандық тұтынушылық қоғамның құндылықтар жүйесімен толық сәйкес келмейтіні анықталды. Сонымен бірге киниктердің тұтынуды шектеу, өзін-өзі тәрбиелеу және аскеза идеялары қазіргі қоғамдағы шамадан тыс тұтыну мәселелерін түсіндіруде маңызды философиялық негіз бола алатыны көрсетілді.

Зерттеу нәтижелері қазіргі жағдайда адамның қажеттіліктерін түбегейлі шектеуге негізделген радикалды ұстамдылықтың орнына барлық нәрседе өлшем сақтауды көздейтін жұмсақ ұстамдылық тұжырымдамасының анағұрлым тиімді екенін көрсетті. Сондай-ақ киниктердің аскеза туралы ілімі өзінің радикалды сипатын жоғалтқан жағдайда, қазіргі адамның тұтыну мәдениетін оңтайландыруға, жауапты өмір салтын қалыптастыруға және өмір сапасын арттыруға ықпал ететін философиялық тәжірибе ретінде қарастырылуы мүмкін.

### *Талқылау*

#### *1. «Өркениетті» айналмалы шеңбер қағидасы*

Енді ежелгі және қазіргі әлемді байланыстыратын жоғарыда аталған дертті анықтаудан бастайық. Неліктен киниктердің пікірінше, ләззаттың шектен тыс көптігіне ұмтылу соншалықты үлкен кемшілік әрі күрделі дерт болып саналады? Неліктен кинизм мектебінің негізін қалаушы Антисфен: «Ләззат сезінгеннен гөрі, есімнен адасқаным артық» [1] деп айтқан?

Бұл мәселенің мәнін киниктер жасаған ләззатқа қатысты терең талдау ашады. Олар «айналмалы шеңбер қағидасы» деп атауға болатын іргелі заңдылықты анықтады. Бұл қағида былай тұжырымдалады: «Адам қаншалықты көп артық ләззатқа қол жеткізсе, жақын болашақта соншалықты одан да көп ләззатқа ұмтылады».

Осындай адам бірте-бірте өзінің табиғи еркіндігін жоғалтып, ләззаттың шектен тыс көптігінің толық құлына айналады. Ол үнемі жаңа ләззаттарды іздеп, оларды тоқтаусыз қалайды және оларсыз өмір сүре алмайтын күйге түседі. Алайда ешқандай артық ләззат оны толық қанағаттандыра алмайды, ешқандай рахат тұрақты бақытқа, яғни жанның тыныштығы мен алаңсыз күйіне жеткізе алмайды.

Киник философтары ләззат қуған адамды шөл ауруына шалдыққан жанмен салыстырады: мұндай адамды басылмайтын шөл үнемі қинайды, ал шөлі қанған сайын ол бұрынғыдан да күшейе түседі [3]. Мұндай адам әрдайым көңілі толмай жүреді; ол қалаған ләззат мөлшеріне ешқашан жете алмай қаламын немесе тағдырдың тосын бұрылысы салдарынан қолындағы ләззаттарынан айырылып қаламын деген үрей мен мазасыздықтың құрсауында болады.

Киниктердің пікірінше, ләззатқа жетудің құралдары да ешқашан жеткілікті болмайды. Даңқтың да, биліктің де, тіпті салыстырмалы түрде шағын байлықтың да шегі жоқ. Бұлар ешқашан жеткілікті болмайды және олардың қажетті мөлшері болмайды. Адам өзіндегі байлық пен атакқа ешқашан толық қанағаттанбайды; билікті күшейтуге деген ұмтылыстың да шегі жоқ. Сол сияқты нәпсіқұмар адам өзін біржола қанағаттандыратын соңғы әйелді де ешқашан таба алмайды.

Демек киниктердің пікірінше, өркениет жағдайындағы адам табиғаты ауыр дертке шалдыққан. Оны құтқару үшін бұл қауіпті ауруды емдеу қажет. Бірақ қандай ем қажет? Киниктердің ойынша, жоғарыда аталған дерттің бір ғана емі бар. Ол — адамға тән негізгі әрі әмбебап ізгілік болатын табиғи ұстамдылыққа қайта оралу.

#### *2. Киниктердің радикалды ұстамдылық тұжырымдамасы*

Киник философтарының ұстамдылық туралы түсінігі қарапайым ұстамдылықты, яғни барлық нәрседе шектен шықпау қағидасын білдірмейтінін атап өткен жөн. Шын мәнінде, олар радикалды ұстамдылық, яғни адамның қажеттіліктерін барынша шектеу туралы айтады. Қазіргі терминологиямен айтқанда, мұндай ұстамдылықты тұтынуды барынша қысқарту деп атауға болады.

Киниктердің пікірінше, адамның табиғатын толық қанағаттандыру үшін азық-түлік, сусын, жыныстық ләззат, киім, аяқ киім және басқа да игіліктердің ең аз мөлшері ғана жеткілікті. Дәл осы ең

аз мөлшер ғана адамға өзін-өзі қамтамасыз ететін ләззат сыйлай алады және ол айналмалы шеңбер қағидасына сәйкес барған сайын жаңа әрі күштірек ләззаттарды талап ететін артықтыққа ұласпайды.

Сонымен қатар адамның ең аз қажеттіліктері — ең маңызды қажеттіліктер болады және оларды іс жүзінде әрқашан әрі кез келген жерде қанағаттандыруға болады. Кем дегенде, мұндай қажеттіліктер киниктер өмір сүрген ежелгі Грекияда оңай қамтамасыз етілетін. Ондағы жұмсақ климат пен табиғаттың молшылығы киник философтарының аштықтан немесе суықтан зардап шегуіне жол бермеді. Тіпті Диоген жағдайындағыдай қарапайым бөшкенің өзі баспана қызметін атқара алды.

Осы негізде радикалды ұстамдылық адамға өзін тек ең қажетті мұқтаждықтармен шектеуге мүмкіндік береді, ал бұл қажеттіліктерді әрқашан қанағаттандыруға болады. Орындауға оңай мұндай ең аз қажеттіліктер адамның болашақ алдындағы үрейі мен қорқынышын жояды. Өз кезегінде, қорқыныш пен мазасыздықтан азат болу жан тыныштығы мен рухани тепе-теңдікті қамтамасыз етеді. Киниктердің сенімі бойынша, бұл — адамның шынайы бақытының өзі [4; 294].

Міне, киниктердің пікірінше, ләззаттың артықтығына қарсы қолданылатын жалғыз ем — радикалды ұстамдылық.

Алайда бұл «ем» қалай қалыптасады? Киниктер оған жетудің бір ғана жолын ұсынады. Олардың пікірінше, қажетті ұстамдылыққа адамды аскеза (askesis), яғни өзін-өзі жаттықтыру арқылы ғана жеткізуге болады.

Бірақ киниктер «аскеза» деген жұмбақ сөзбен нені меңзеді? Бұл — ежелгі грек тіліндегі термин, оның негізгі мағыналары «тәжірибе», «жаттығу», «машықтану» дегенді білдіреді. Демек киниктердің аскезасы белгілі бір жаттығулар жүйесі болған.

Киник философтары аскезаның екі түрін ажыратқан: денені жаттықтыру және жанды жаттықтыру. Мысалы, Диоген: «Жаттығудың екі түрі бар: бірі — жанды, екіншісі — денені тәрбиелеу. Үздіксіз дене жаттығулары ізгі әрекеттерді еркін орындауға мүмкіндік беретін дағдыларды қалыптастырады», – деп айтқан [1].

Бұл екі жаттығу түрі бір-бірін толықтырып отырады. Оның үстіне, «олардың бірі екіншісінен толық болмайды» [1].

Осы жерде маңызды сұрақ туындайды: денеге арналған жаттығуларға нелер жатады, ал жанды тәрбиелеу қалай жүзеге асады?

Бұл сұраққа Антисфеннің қысқа ғана сөзі нақты жауап береді: «Кім ізгі адам болғысы келсе, денесін гимнастикамен және төзімділік жаттығуларымен, ал жанын біліммен шыңдауы керек» [5].

Мұндай білімге радикалды ұстамдылықты ұстанған антикалық батырлар (Геракл, Тесей, Одиссей және басқалар) туралы көптеген мифтер де кіруі тиіс. Қазіргі терминологиямен айтқанда, бұларды табыс тарихтары деп атауға болады. Ал төзімділік жаттығуларына ауырсынуды, ыстықты, суықты, шөлді және аштықты жеңуге үйрену жатады. Сонымен қатар киниктер денеге арналған жаттығулардың қатарына қол еңбегін де енгізіп, оны маңызды адамгершілік қасиет ретінде бағалаған.

Осылайша киниктердің пікірінше, адамды радикалды ұстамдылық ізгілігіне жеткізетін жалғыз жол — тән мен жанды қатар тәрбиелейтін аскеза. Белгісіз бір киник философтың айтуынша: «Ұстамдылық жаттығу арқылы қалыптасады және, жамандықтан айырмашылығы, адам жанына өздігінен орнықпайды [6].

### *3. Киниктердің ұстамдылығының жаһандық қоғам үшін өзектілігі: жұмсақ ұстамдылық пен радикалды ұстамдылық*

Енді осы ұстамдылықтың қазіргі жаһандық әлем үшін қаншалықты өзекті екенін қарастырайық. Ежелгі грек өркениетінің басты дерті — ләззатқа ұмтылу қазіргі жаһандық тұтынушылық өркениетке де толық тән құбылыс. Қазіргі ғылым, технологиялар және телекоммуникациялар сан алуан ләззат түрлерін бүкіл әлемге оңай қолжетімді етті. Теледидар, кино және компьютер экрандары бізді үнемі тартымды дүниелермен қызықтырады. Музыкалық платформалар мен ойнатқыштардан, сондай-ақ тікелей концерттерден естілетін әуендер құлағымызды үздіксіз еліктіреді. Тіпті ең ерекше ләззаттардың өзін телефон, интернет және басқа да құралдар арқылы дәл осы сәтте оңай тапсырыс беруге болады.

Сонымен қатар осындай оңай қолжетімді ләззаттардың жеткіліксіздігі де айқын байқалады. Қазіргі қоғамда депрессияның, психоздардың, невроздардың, суицидтің, зорлық-зомбылықтың (соның ішінде соғыстардың), сондай-ақ нәсілдік, этностық, мәдени және діни кемсітушіліктің көптеген түрлері кеңінен таралған.

Бұдан бөлек әртүрлі ақпараттық арналар арқылы насихатталып, идеологияландырылатын ләззаттың шектен тыс көптігі қоғамдағы шығармашылық әлеует пен сыни ойлау қабілетін әлсіретеді. Сонымен қатар ол қоғамның идеологиялық, саяси, экономикалық және басқа да манипуляциялар мен «қара технологияларға» қарсы иммунитетін төмендетеді. Мұның шындық екеніне күмән жоқ. Алайда ежелгі киниктер ұсынған ем қазіргі әлем үшін де тиімді әрі орынды бола ала ма деген сұрақ туындайды.

Тіпті Ежелгі Грекияның өзінде радикалды ұстамдылық идеясы ерекше әрі тосын болып көрінді. Ал қазіргі өркениетте ол одан да тосын естілер еді, өйткені бүгінгі адамның қажеттіліктері әлдеқайда көп, тұтыну жаһанданған, жетілдірілген әрі тіпті киелі құндылық деңгейіне көтерілген, өмір қарқыны бұрынғыдан әлдеқайда жылдам.

Әрине қазіргі уақытта да қажеттіліктерін барынша шектеп өмір сүретін адамдарды кездестіруге болады. Мысалы осы мақаланың авторы жиырма жылдан бері бір ғана ескі аяқ киіммен жүріп, соған толық қанағаттанатын адамды біледі. Алайда белгісіз бір киник философың: «Менің киімім — жұқа скиф шапаны, аяқ киімім — өз табаным, төсегім — бүкіл жер жүзі, тағамымның дәмін тек аштық келтіреді, ал менің қорегім — сүт, ірімшік және шикі ет қана» [7] деген сөздерін қазіргі адамның шынайы ықыласпен қайталайтынын елестету қиын. Сол сияқты қыстың қақаған аязында жалаңаяқ, жұқа киіммен жүру немесе Диоген секілді бөшкеде өмір сүру де қазіргі адам үшін мүмкін емеске жуық.

Соған қарамастан үздіксіз тұтыну, ләззатқа тоқтаусыз ұмтылу, күнделікті өмірдің жоғары қарқыны, көбірек болуға, көбірек иеленуге және көбірек істеуге деген құмарлық қазіргі адамды қажытып, әлсірететінімен келісуге тура келеді. Осындай факторлар адамның қарапайым нәрселерге қанағаттануына, өмірден ләззат алуына және әрбір сәттің сұлулығын сезінуіне мүмкіндік бермейді. Олар адамның бойына үнемі кешігіп қалу, бір нәрседен құр қалу, жоғалтып алу немесе жеткілікті тұтынбау сияқты мазасыздық пен қорқыныш ұялатады.

Осындай жағымсыз құбылыстарды азайтудың бір жолы — өмірдің ұстамдырақ салтын таңдау, яғни тұтынуды қысқарту. Рас, қазіргі адам жайлы әрі сәнді өмірге, көптеген заттарды иеленуге және тұтынуға үйренген. Соған қарамастан қажетсіз дүниелерден бас тартып, шын мәнінде аса маңызды емес нәрселерді кейінге қалдыру немесе мүлде алмау арқылы ұстамды өмір сүруге болады. Қалай болғанда да, тұтынуды аз ғана қысқартудың өзі адамның өмір сапасын белгілі бір деңгейде жақсартып, денсаулықты, психикалық тұрақтылықты, жан тыныштығын, орнықтылықты және өмірдің қарапайым қуанышын арттыра алады. Оның үстіне мұндай ұстамдылық адамдарға әртүрлі жергілікті және жаһандық дағдарыстардың (соның ішінде соғыстардың) алдында өзін толық дәрменсіз сезінбеуге көмектеседі.

Ежелгі грек киниктері ұсынған ем өзінің бастапқы радикалды түрінде қазіргі жаһандық тұтынушылық қоғамға сәйкес келмейді. Бейнелеп айтқанда, радикалды ұстамдылық қазіргі адамның тым нәзік «асқазаны» үшін аса ащы әрі аса күшті дәрі болар еді. Алайда осы «дәрінің» жеңілдік әрі жұмсақтау түрі өркениеттің созылмалы дертін жеңілдетуге ықпал етуі мүмкін. Әрине оны толық емдей алмайды, бірақ оның салдарын азайта алады.

Сондықтан қазіргі заман үшін адамның қажеттіліктерін түбегейлі шектеуді емес, тек тұтынуды қысқартуды көздейтін, барлық нәрседе өлшем сақтауға негізделген жұмсақ ұстамдылық әлдеқайда қолайлы профилактикалық құрал бола алады.

Ал мұндай ұстамдылыққа қалай жетуге болады? Басқаша айтқанда, оған апаратын жол қандай? Ежелгі грек киниктері радикалды ұстамдылыққа аскеза — тән мен жанды жаттықтыру арқылы жетуге ұмтылды. Белгілі болғандай, кез келген қызметте оң нәтижеге білімсіз, тәжірибесіз және жаттығусыз қол жеткізу мүмкін емес. Ұстамдылық та бұл қағидадан тыс емес.

Әрине, қазіргі таңда адам қажеттіліктерін түбегейлі шектеуге емес, барлық нәрседе өлшем сақтауға ұмтылатындықтан, киниктер ерекше мән берген ыстыққа, суыққа, аштық пен шөлге төзуді үйрететін жаттығулар бұрынғы өзектілігін жоғалтты. Дегенмен денені гимнастикамен, қалыпты төзімділік жаттығуларымен және қол еңбегімен шынықтыру, ал жанды ғылым мен әдебиет арқылы тәрбиелеу бүгінгі күні де адамның дұрыс өлшем сезімін қалыптастыруға ықпал етеді.

Сондықтан радикалды сипаты жұмсартылған ежелгі грек киниктерінің аскезасы қазіргі қоғам үшін өзекті ұстамдылыққа, яғни тұтынуды азайтуға жеткізетін ықтимал жолдардың бірі бола алады.

### Қорытынды

Ләззатқа табыну — қазіргі жаһандық тұтынушылық қоғамның айқын дерті. Алайда ежелгі грек киниктері ұсынған ем, яғни радикалды ұстамдылық, бүгінгі қоғамға сәйкес келмейді. Қазіргі әлемнің ерекшеліктері (адам қажеттіліктерінің едәуір артуы, тұтынудың жетілдірілуі мен шектен тыс дәріптелуі, өмір қарқынының айтарлықтай жеделдеуі және т.б.) радикалды ұстамдылықты қазіргі адамның тым талғампаз әрі нәзік болмысы үшін аса ащы әрі ауыр «дәріге» айналдырады.

Сондықтан бүгінгі өркениеттің созылмалы дертін жеңілдету үшін ұстамдылықтың басқа түрі қажет. Ол — барлық нәрседе өлшем сақтауға негізделген жұмсақ ұстамдылық. Мұндай ұстамдылық адамның қажеттіліктерін түбегейлі шектеуді емес, тек тұтыну көлемін азайтуды көздейді.

Сол сияқты өзінің радикалды сипатын жоғалтқан ежелгі грек кинизмінің аскезасы да жұмсақ ұстамдылыққа қол жеткізудің мүмкін жолдарының бірі бола алады.

### Әдебиеттер тізімі

- 1 Diogenes Laertius. Lives of the eminent philosophers [Electronic resource] / Diogenes Laertius. — Harvard University Press, Loeb Classical Library, 1925. — Vol. II. — Access mode: [http://en.wikisource.org/wiki/Lives\\_of\\_the\\_Eminent\\_Philosophers/Book\\_VI](http://en.wikisource.org/wiki/Lives_of_the_Eminent_Philosophers/Book_VI)
- 2 Ecclesiastes [Electronic resource] / Ecclesiastes // Holy Bible. Old Testament (Douay–Rheims version). — 1582–1610. — Access mode: <http://www.newadvent.org/bible/ecc001.htm>.
- 3 Joannes Stobaeus. Florilegium / Joannes Stobaeus. — Oxonii: E Typographeo Clarendoniano, 1822. — Vol. I. — 416 p.
- 4 Joannes Stobaeus. Florilegium / Joannes Stobaeus. — Lipsiae: In Bibliopolio Kuehniano, 1824. — Vol. III. — 544 p.
- 5 Joannes Stobaeus. Florilegium / Joannes Stobaeus. — Lipsiae: Sumptibus Typis B.G. Teubneri, 1856. — Vol. IV. — 312 p.
- 6 Epistolographi graeci / ed. R. Hercher. — Parisiis: Editore Ambrosio Firmin Didot, 1873. — 843 p.
- 7 Антология кинизма: Антисфен, Диоген, Кратет, Керкид, Дион / изд. подгот. И.М. Нахов. — М.: Наука, 1996. — 335 с.

В. Валатка

### Предложение древнегреческих киников глобальному обществу: универсальная добродетель умеренности

В статье анализируется актуальность универсальной и радикальной добродетели умеренности, провозглашённой древнегреческими киниками (*kynikoi*) и реализованной ими в повседневной жизненной практике, для современной глобальной потребительской цивилизации и общества. Автор, обращаясь к основным философским и этическим характеристикам умеренности, рассматривает степень её соотносительности с условиями современного глобального мира, в котором доминируют чрезмерное стремление к удовольствию, избыточное потребление материальных благ и постоянное расширение искусственно создаваемых потребностей. Кроме того, анализируется значение для современного человека таких принципов кинической философии, как простота образа жизни, освобождение от материальной зависимости, самоограничение и удовлетворение естественными потребностями. В результате исследования делается вывод о том, что радикальные аскетические решения, характерные для античной эпохи, не могут быть в полной мере применены в современном обществе. Вместе с тем более гибкая форма умеренности способна содействовать смягчению экологических, социальных и нравственных проблем современной глобальной цивилизации. Речь идёт о мягкой умеренности, основанной на соблюдении меры и равновесия во всех сферах жизни. Она предполагает не радикальное ограничение базовых потребностей человека, а сокращение избыточного потребления, осуществление осознанного выбора и ответственное отношение к ресурсам. В этом отношении кинический аскетизм, освобождённый от своего радикального характера, может рассматриваться как один из возможных путей достижения мягкой умеренности.

**Ключевые слова:** древнегреческий кинизм, философия кинизма, радикальная умеренность, мягкая умеренность, аскеза, потребительская цивилизация, культ удовольствий, сокращение потребления, философская этика, глобальное общество.

V. Valatka

## The proposal of antique Greek cynics to global society: the universal virtue of temperance

The article examines the relevance of the universal and radical virtue of temperance proclaimed by the ancient Greek Cynics (*kynikoi*) and embodied in their everyday way of life for contemporary global consumer civilization and society. Focusing on the principal philosophical and ethical characteristics of temperance, the author explores the extent to which this virtue is compatible with the conditions of the modern global world, which is dominated by an excessive pursuit of pleasure, overconsumption of material goods, and the continuous expansion of artificially created needs. The article also analyzes the significance for contemporary human existence of such Cynic principles as simplicity of life, freedom from material dependence, self-restraint, and satisfaction with natural needs. The study concludes that the radical ascetic solutions characteristic of antiquity cannot be fully applied to contemporary society. Nevertheless, a more flexible form of temperance may contribute to alleviating the ecological, social, and moral problems of modern global civilization. This form may be described as moderate or “soft” temperance based on maintaining measure and balance in all spheres of life. It does not imply a radical restriction of basic human needs, but rather a reduction of excessive consumption, conscious decision-making, and a responsible attitude toward resources. From this perspective, Cynic asceticism, once deprived of its radical character, may be regarded as one of the possible ways of achieving such soft temperance.

**Keywords:** Ancient Greek Cynicism, Cynic philosophy, radical temperance, mild temperance, askesis, consumer civilization, cult of pleasures, reduction of consumption, philosophical ethics, global society.

### References

- 1 Diogenes Laertius. (1925). *Lives of the Eminent Philosophers* (Vol. 2). Harvard University Press, Loeb Classical Library. [en.wikisource.org](http://en.wikisource.org/wiki/Lives_of_the_Eminent_Philosophers/Book_VI). Retrieved from [http://en.wikisource.org/wiki/Lives\\_of\\_the\\_Eminent\\_Philosophers/Book\\_VI](http://en.wikisource.org/wiki/Lives_of_the_Eminent_Philosophers/Book_VI)
- 2 Ecclesiastes. (1582–1610). Holy Bible (Douay–Rheims version, Old Testament). [www.newadvent.org](http://www.newadvent.org/bible/ecc001.htm). Retrieved from <http://www.newadvent.org/bible/ecc001.htm>
- 3 Joannes Stobaeus. (1822). *Florilegium* (Vol. 1). Oxonii: E Typographeo Clarendoniano.
- 4 Joannes Stobaeus. (1824). *Florilegium* (Vol. 3). Lipsiae: In Bibliopolio Kuehniano.
- 5 Ioannes Stobaeus. (1856). *Florilegium* (Vol. 4). Lipsiae: Sumptibus Typis B.G. Teubneri.
- 6 Hercher, R. (Ed.). (1873). *Epistolographi graeci*. Parisiis: Editore Ambrosio Firmin Didot.
- 7 Nakhov, I.M. (Ed.). (1996). *Antologiya kinizma: Antisfen, Diogen, Kratet, Kerkid, Dion* [Anthology of cynicism: Antisthenes, Diogenes, Crates, Cercidas, Dion]. Moscow: Nauka [in Russian].

### Information about the author

**Vytis Valatka** — PhD, Professor, Deputy Dean for Research and Projects, Faculty of Creative Industries, Department of Philosophy and Cultural Studies, Vilnius Gediminas Technical University, Vilnius, Republic of Lithuania, <https://orcid.org/0000-0001-8817-0917>